

klein geaderd witje en kleine vos lieten zich minder vaak zien, maar heivlinder en ook de kleine parelmoervlinder waren juist iets talrijker aanwezig dan voorgaande seizoenen.

De Oerdroute liet een minder uitgesproken beeld zien in 2012. Voor het eerst sinds jaren werd hier weer een kommavlinder gezien. De distelvlinder is niet gezien, een beeld dat overeenkomt met het landelijke beeld. Deze trekvlinder is namelijk erg afhankelijk van weersomstandigheden, met name tijdens de trek naar - en ook in het overwinteringsgebied in Marokko, en de aantallen wisselen dan ook sterk van jaar tot jaar.

Hommels en zweegvliegen

Theo Kiewiet heeft Hommels en zweefvliegen geïnventariseerd op de Hon, Ameland. De zeldzame moshommel (*Bombus muscorum*) en veenhommel (*Bombus jonellus*) zijn hier onder andere waargenomen. De moshommel staat als bedreigd op de rode lijst, de veenhommel als kwetsbaar.

Foto's: links de moshommel, rechts de veenhommel op Ameland in 2012 (T. Kiewiet)

Dodemansvingers op Ameland

Van Pieter Slim, Rik Huiskes (Alterra, Wageningen UR) & Johan Krol (Natuurcentrum Ameland) kreeg It Fryske Gea onderstaande bijdrage.

“De natuur doet het goed op Oost-Ameland. Niet alleen door het natuurontwikkelingsproject dat It Fryske Gea in 2005 uitvoerde, door een grote verruigde en verstruweelde duinvallei af te plaggen (figuur 1). Over de vele bijzondere plantensoorten die daardoor verschenen, deed Henk Jager eerder uitgebreid verslag. Wij willen het hier hebben over een plantensoort die zich daar al eerder (dus voor het plagproject) vestigde, één van de zeldzaamste, maar ook giftigste planten van Nederland: Dodemansvingers (*Oenanthe crocata*). De plant werd al eerder in de bedoelde vallei gevonden door de Amelander vogelwachter en plantenkenner van It Gea, Richard de Ree (nu te Katlijk). De plantensoort staat op de Rode Lijst van Nederland. De naam is afgeleid van de vorm van de zeer giftige (dodelijke) wortelknollen.

Dodemansvingers is een zeer zeldzame soort die nieuw lijkt in het Nederlandse duingebied. In 1975 wordt ze voor het eerst in de kalkrijke duinen bij Voorne gevonden. Een andere recente groeiplaats is het Kennemerstrand bij IJmuiden. De soort heeft in Nederland tot dusverre een marginaal voorkomen, als een oostelijke voorpost van een meer westelijke verspreiding, die van Engeland zuidelijk doorloopt naar het Middellandse-Zeegebied. Zou de recente vestiging en uitbreiding van de soort in Nederland te maken hebben met de klimaatverandering (opwarming)?

Het is een overblijvende plant maar we troffen haar niet in alle jaren op Oost-Ameland aan. Voor de monitoring van effecten van bodemdaling door gaswinning worden bijzondere plantensoorten nauwkeurig in de gaten gehouden. Daarom weten we dat in 2006 er 3 planten waren en in 2007 2. In 2008 en 2009 werd zij niet gevonden maar in 2010 werden 6

exemplaren geteld, in 2011 4 en in 2012 stonden er 21 exemplaren in bloei. Soms is de plant alleen vegetatief aanwezig en in andere jaren ontwikkelt zich een prachtige grote plant die ook zaad vormt. Dodemansvingers handhaaft zich dus op Oost-Ameland al tenminste 8 jaar op dezelfde plaats en is hier ondertussen echt ingeburgerd.

Op de weinige plaatsen waar ze in Nederland voorkomt, is sprake van kwelplaatsen in de duinen. Ook op Ameland groeit zij waarschijnlijk op kwelwater aan de voet van de duinen op natte matig voedselrijke grond. De groeiplaats bevindt zich op de rand van de geplagde vallei tussen vrij open, niet vitaal duindoornstruweel, samen met andere vrij hoog opgaande soorten als duinriet, koninginnekruid en fluitenkruid.

Verzilting en vernatting van de bodem zou een bedreiging kunnen vormen maar ondanks de incidentele (niet jaarlijkse) inundatie van de groeiplaats met zeewater houdt de soort tot op heden stand en lijkt zelfs toe te nemen. Overstroming met zeewater duurt op de groeiplaats dan ook meestal niet langer dan 1 of 2 dagen en waarschijnlijk is de kweldruk van het zoete duinwater ter plaatse voldoende voor de plant om zich te kunnen handhaven.

De verspreiding van de zaden vindt plaats via water en dit is ook de meest waarschijnlijke manier waarop Dodemansvingers op haar groeiplaats aan de rand van een regelmatig met zeewater volstromende vallei is terechtgekomen. Maar gezien de grote afstand tot andere groeiplaatsen blijft het zeer bijzonder dat deze soort plotseling op Oost-Ameland is opgedoken.”

Foto: Het oostelijke deel van Ameland dat grotendeels door It Fryske Gea wordt beheerd. Midden links is het afplaggen voor de natuurontwikkeling in de duinvallei in het najaar van 2005 in volle gang (Google Earth).

Foto: Dodemansvingers op Het Oerd, op de rand van de door It Fryske Gea geplagde duinvallei (J. Krol 19-6-2005).